2.1. Mütevatir Hadis

Mütevatir, çok sayıda kişi tarafından rivayet edilmiş haber anlamına gelir.

Mütevatir hadis, yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan bir topluluğun naklettiği hadislerdir. Bir hadisin mütevatir olması için üç şart lazımdır.

a. Ravilerinin yalan üzere birleşmesi mümkün olmamalı: Bazen bir bilgi o kadar yaygın bir şekilde gelir ki işitenler onun doğruluğunda tereddüt göstermezler. Böyle gelmeyen bir bilgiyi ise hemen reddederler. Mesela İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildiği mütevatir bir bilgidir ve dost düşman herkes tarafından böyle nakledilir. Birisi İstanbul'un aslında Kanûnî Süleyman tarafından fethedildiğini iddia etse mütevatir bir bilgiye ters düştüğü için hemen reddedilecektir. Bedir, Uhud, Hendek savaşlarının varlığı ya da namaz rekâtlarının sayısı gibi haberler bize mütevatir yolla ulaşmıştır.

b. Her nesilde aktarılmış olmalı: Yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan topluluğun her nesilde devam etmesi gerekir. Şayet bir nesilde haberin yaygınlığı azalırsa tevâtür gerçekleşmez. Mesela 1999'da Marmara bölgesinde büyük bir deprem olduğu, o depremi yaşamasak da bizler için mütevatir bir bilgidir. Ancak bundan beş yüz yıl önce yine aynı bölgede bir deprem yaşandığı söylense bu mütevatir bilgi sayılmaz. Çünkü bu bilgi söz konusu dönemde yaygın bir şekilde konuşulsa da daha sonraki zamanlarda yaygın olarak nesillerden nesillere nakledilmemiştir, yaygın olarak da bilinmemektedir.

c. Mütevatir bilgi; görme ve işitme gibi duyulara dayalı bilgidir: Buna göre aklî çıkarımlar ya da inançlar mütevatirin konusu değildir. Mesela, şu anda dünyanın en kalabalık inanç gruplarından birini oluşturan Hristiyanlar, "İsa, Allah'ın oğludur." dediklerinde bu mütevatir haberin konusu değildir. Zira bu bir inançtır. Ancak "Hz. İsa kendisinin peygamber olduğunu söyledi." cümlesi mütevatir bir haberdir. Çünkü onun bu sözü işitmeye dayalıdır ve Hz. İsa'nın bu sözünü işiten ve yalan üzere birleşmeleri mümkün olmayan gruplar tarafından günümüze ulaştırılmıştır.[9]

Pek ağır şartları olan mütevatir hadisler detay bilgilerde değil, daha çok genel haberlerde görülür. Bir hadis veya bilgi tevâtür seviyesine ulaştığı zaman kesin bilgi ifade eder. Dolayısıyla mütevatir bir bilginin reddedilmesi söz konusu olamaz. Mütevatir hadisler lafzî ve manevi olmak üzere iki kısma ayrılır.

9 Talat Koçyiğit, Hadis Usulü, s. 17.

Lafzen Mütevatir:

Bir hadisin aynı veya benzer sözcüklerle her nesilde yalan üzere birleşmesi mümkün olmayan topluluk tarafından nakledilmesidir.[10] Bu hadislerin sayısı azdır. Lafzen mütevatir hadise şu örnek verilir:

مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

"Benim adıma kasten yalan söyleyen kimse cehennemdeki yerine hazırlansın."[11] Bu hadis, sahabe ve daha sonraki nesillerde birçok kişi tarafından nakledildiği için lafzen mütevatirdir.

Mânen Mütevatir:

Resul-i Ekrem'in farklı zamanlarda söylediği sözlerin veya yaptığı hareketlerin her biri mütevatir şartlarını taşımayabilir. Ancak bazen bu söz veya davranışların ortak noktası mütevatir seviyesine ulaşır.

Hz. Ali'nin Bedir'de kahramanca savaştığı temel kaynaklarda yer alır. Uhud, Hendek, Hayber ve diğer savaşlarda da Hz. Ali'nin birçok kahramanlık gösterdiği bilinmektedir. Bu olayların her biri mütevatir sayılmasa da söz konusu farklı olaylardan elde edilen ortak nokta Hz. Ali'nin kahraman ve cengâver bir kişiliği olmasıdır.[12] Buna mânen mütevatir denilmektedir.

TARTIŞALIM

Resulullah ile ilgili mütevatir bir bilgi söyleyiniz ve bunun neden mütevatir sayıldığını tartışınız.

Mânen mütevatir hadisler lafzen mütevatir hadislere göre çok daha fazladır.

10 Kettânî, Nazmü'l-Mütenâsir, s. 17; Abdullah Aydınlı, Hadis Istılahları Sözlüğü, s. 237-240.
11 Buhârî, İlim, 38; Müslim, Mukaddime, 3.
12 İsmail L. Çakan, Hadis Usulü, s. 94.
13 İbn Hacer, Nüzhetü'n-Nazar, s. 49.
14 Buhârî, İlim, 34; Mahmud Tahhân, Teysîru Mustalahi'l-Hadis, s. 12.
15 İsmail L. Çakan, Hadis Usulü, s. 95.